

การเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้อันยิ่งใหญ่ ในกวีนิพนธ์ฉือราขวงศ์ซ่ง

ภุฉิรรรณ วรานุสาสน์¹

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมจีนได้จัดให้การเดินทางเป็นกระบวนการหนึ่งของการแสวงหาความรู้ สมัยราชวงศ์ซ่งก็ได้ให้ความสำคัญกับการเดินทางนี้เช่นกัน อันเป็นผลมาจากระบบการบริหารราชการแผ่นดินที่มีลักษณะเฉพาะตัว การเดินทางเพื่อการแสวงหาความรู้สามารถแบ่งลักษณะการเดินทางได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การเดินทางตามหน้าที่และการเดินทางตามความสมัครใจ การเดินทางตามหน้าที่แสดงให้เห็นถึงชุดแนวคิดสำคัญ 2 ชุด คือแนวคิดโองการสวรรค์และแนวคิดเหรินเจี๊ยะ การเดินทางตามความสมัครใจ แบ่งเป็นการเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้โดยใช้อัตินเป็นบทเรียนและใช้ธรรมชาติเป็นแบบอย่าง ทั้งหมดล้วนแต่เป็นกระบวนการหนึ่งอันนำไปสู่การกล่อมเกลادنเป้าหมายของการกล่อมเกลادنนี้เพื่อรับใช้อุดมการณ์รัฐ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของคัมภีร์ต้าเสวียที่มุ่งเน้นการจัดระเบียบสังคม

คำสำคัญ การเดินทาง กวีนิพนธ์ฉือราขวงศ์ซ่ง คัมภีร์ต้าเสวีย

“读万卷书，行万里路”

อ่านหนังสือหมื่นเล่ม ออกเดินทางหมื่นลี้

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยธนสวรรค์ พิษณุโลก

วัฒนธรรมจีนที่มีอายุกว่าห้าพันปีซึ่งให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถของมนุษย์ ได้จัดให้การเดินทางเป็นกระบวนการหนึ่งของการแสวงหาความรู้ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการเดินทางเพื่อการเรียนรู้ขึ้น สังเกตได้จากในภาษาจีนมีการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับการออกเดินทางเพื่อไปหาความรู้ว่า โหยวเสวีย (游学 yóu xué) และ จิวเสวีย (求学 qiú xué) แปลตามตัวว่า การเดินทางเพื่อการเรียนรู้และการขอความรู้ ซึ่งในระหว่างการออกเดินทางเพื่อการเรียนรู้นั้น เหล่าผู้เดินทางซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนในชนชั้นปกครองชนชั้นขุนนางและชนชั้นปัญญาชนจะรังสรรค์วรรณกรรมและบทกวีขึ้นเพื่อใช้บันทึกการเดินทางที่ตนได้ประสบพบเห็น ขณะเดียวกันก็เป็นการบันทึกความคิดความรู้สึกรของกวีที่มีต่อสิ่งต่างๆรอบตัวทั้งแบบรู้ตัวและไม่รู้ตัวขณะเดินทาง

สมัยราชวงศ์ซ่ง(ค.ศ. 960 - 1279) ก็ได้ให้ความสำคัญกับการเดินทางเช่นเดียวกับยุคสมัยอื่นๆของจีน หากแต่ด้วยปัจจัยทางสังคมและประวัติศาสตร์ทำให้การเดินทางของประชาชนในสมัยราชวงศ์ซ่งมีลักษณะที่น่าสนใจ กล่าวคือ ในสมัยราชวงศ์ซ่งแม้จะได้รับการยกย่องว่าเป็นยุคสมัยแห่งการฟื้นฟูศิลปวิทยาการของจีน กลับต้องเผชิญกับทั้งสงครามภายในและสงครามจากชนกลุ่มน้อยทางเหนืออยู่ตลอดเวลา จนต้องถอยร่นย้ายเมืองหลวงหนีการรุกรานของชาวจิน จากเมืองหลวงไคเฟิง (ค.ศ.960-1127) แห่งราชวงศ์ซ่งเหนือ สู่มืองหลวงหลินอัน (ปัจจุบันคือเมืองหังโจว) (ค.ศ. 1127-1129) แห่งราชวงศ์ซ่งใต้ รวมไปถึงลักษณะการปกครองของราชวงศ์ซ่งเองที่รวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง โดยมีจักรพรรดิเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด จักรพรรดิจะเป็นผู้มอบหมายให้ขุนนางข้าราชการออกเดินทางไปทำงานตามเมืองต่างๆ และสลับผันเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ การสอบเข้ารับราชการหรือการ

สอบจอหงวนก็เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้เกิดกิจกรรมการเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้ในหมู่ปัญญาชน

“ความรู้” ในปรัชญาจีน

ในปรัชญาของจีนได้แบ่งความรู้ออกเป็น 2 ประการคือ ความรู้ที่ได้จากการได้ยินได้เห็น (闻见之知 wén jiàn zhī zhī) และความรู้ที่ได้จากคุณธรรม (德性之知 dé xìng zhī zhī) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความรู้แบ่งได้เป็นความรู้ที่เกิดจากการพบเห็นและความรู้ที่เกิดจากการคิดพิจารณา (姜国柱, 2003: 43)

จางไฉ่ (张载 Zhāng Zài) (ค.ศ. 1020 - 1078) นักปรัชญาและผู้ริเริ่มลัทธิขงจื๊อใหม่ในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือเห็นว่า ความรู้ที่ได้จากการได้ยินได้เห็น เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับสรรพสิ่ง (见闻之知，乃物交而知，非德性所知。《正蒙·大心篇第七》) และ คนที่เรียกว่าคนมีความรู้ คือ ได้รับมาจากหูตา (人谓己有知，由耳目有受也《正蒙·大心篇第七》) ความรู้ในลักษณะนี้ เป็นความรู้ในเชิงประจักษ์ เป็นการให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ที่เกิดมาจากอายตนะหรือจากประสาทสัมผัสภายนอก ดังนั้นการเดินทางจึงเป็นวิธีการหนึ่งในการได้มาซึ่งความรู้ แต่หากจะกล่าวว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นเหมือนกับแนวคิดของกลุ่มประจักษ์นิยม (Empiricism) ที่ให้น้ำหนักกับความรู้ที่เกิดจากสิ่งกายภาพภายนอกเพียงอย่างเดียวก็คงไม่ชัดเจนนัก เพราะแนวคิดเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ของปรัชญาจีนโบราณ จะให้น้ำหนักไปที่ความรู้ที่เกิดจากการคิดพิจารณาและความรู้ในเรื่องคุณธรรม ไปพร้อมกับความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ ดังจะเห็นได้จากคำพูดของขงจื๊อ (孔子 Kǒng Zǐ) (551-479 ปีก่อนคริสตกาล) ที่กล่าวว่า เรียนรู้โดยไม่คิดเสียแรงเปล่า คิดโดยไม่เรียนรู้เป็นอันตราย

(学而不思则罔，思而不学则殆。《论语·为政》) สุวรรณฯ สถาปนา
นั้นที่ (2551: 70) วิเคราะห์ประโยคดังกล่าวว่า คิดโดยไม่เรียนรู้ ในที่นี้อาจ
หมายถึง การนั่งคิดอยู่คนเดียว ไม่ต้องเดินทางไปเรียนรู้ ไม่เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น
ไม่เรียนรู้จากประวัติศาสตร์ อันนี้จะเป็นอันตรายได้ เห็นได้ว่า การเรียนรู้กับ
การคิดใคร่ครวญเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันและต้องดำเนินไปด้วยกัน

นอกจากนี้ กระบวนการหรือขั้นตอนการแสวงหาความรู้ก็เป็นสิ่งที่
สำคัญ ดังจะเห็นได้จากแนวคิดเรื่อง ถ่องแท้สรรพสิ่ง เพิ่มพูนความรู้ (格物致
知 gé wù zhì zhī) คำว่า ถ่องแท้สรรพสิ่ง (格物 gé wù) จูซี (朱熹 zhū
xī) (ค.ศ. 1130-1200) อธิบายไว้ว่า ถ่องแท้สรรพสิ่งนั้น ถ่องแท้คือหมดสิ้น
คือรู้หมดของสรรพสิ่งหมดสิ้น หากรู้เพียงสองสามส่วน ไม่เรียกว่าถ่องแท้
สรรพสิ่ง หากรู้หมดสิ้นทั้งสิบส่วน ถึงจะเรียกว่าถ่องแท้สรรพสิ่ง (格物者，
格，尽也。须是穷尽事物之理。若是穷得三两分，便未是格物，
须是穷尽得十分，方是格物。《朱子语类》卷十五)

ส่วน เพิ่มพูนความรู้ (致知 zhì zhī) จูซีกล่าวว่า เพิ่มพูนความรู้
ของตน ประารถนาให้ความรู้ที่มีไม่มีที่จะไม่หมด (推及吾之知识，欲其所
知无不尽也。《大学章句》第一章) ซึ่งทั้งถ่องแท้สรรพสิ่งและเพิ่มพูน
รู้นั้นมีความสัมพันธ์กัน คือ ถ่องแท้สรรพสิ่งคือรู้จักสรรพสิ่งจนหมดสิ้น
เพิ่มพูนความรู้คือจิตของคนไม่มีที่ไม่รู้ ถ่องแท้สรรพสิ่งคือรูปแบบละเอียด
เพิ่มพูนความรู้คือรูปแบบครอบคลุม (格物，是物物上穷其之理。致
知，是吾心无所不知。格物是零细说，致知是全体说。《朱子语
类》卷十五)

การแสวงหาความรู้ในปรัชญาจีนโบราณนั้น จะมุ่งไปที่การ
ตรวจสอบสิ่งต่างๆ ให้ถ่องแท้ ผ่านประสบการณ์ด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการได้
พบเห็น การได้ยินได้ฟัง การได้รับรู้และการศึกษาดำรง จากนั้นนำสิ่งที่ได้เห็น

ได้รู้ ได้สัมผัสสมาธิใคร่ครวญ การเดินทางจึงเป็นวิธีการหนึ่งของการแสวงหาความรู้แบบต้องแสสรรพสิ่งเพิ่ม พุนความรู้ (樊友猛 อ้างถึง 许宗元, 2008: 79)

จากการศึกษากวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่งพบว่า การเดินทางเพื่อการแสวงหาความรู้ สามารถแบ่งลักษณะการเดินทางได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การเดินทางตามหน้าที่และการเดินทางตามความสมัครใจ

การเดินทางตามหน้าที่

“君使臣以礼，臣事君以忠” 《论语·八佾第三》

ขงจื๊อกล่าวว่า ราชาก็ใช้ขุนนางด้วยหลื่อ

ขุนนางก็รับใช้ราชากับกักคี่

จากคำกล่าวของขงจื๊อ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดข้อสัจยัภักดีที่ถูกสร้างขึ้นมาจากแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ 5 ประการ (五伦 wū lún) ของลัทธิหฺวู (儒家 rú jiā) หรือลัทธิขงจื๊อ ที่ใช้เป็นการจัดระเบียบทางสังคม เป็นคำสอนที่สั่งสอนให้คนในสังคมรู้จักหน้าที่ของตนเอง ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างราชากับขุนนาง บิดากับบุตรชาย สามีกับภรรยา พี่ชายกับน้องชาย และเพื่อนกับเพื่อน (君臣、父子、夫妇、兄弟、朋友) และ 3 หลัก 5 จรรยา (三纲五常 sān gāng wū cháng) 3 หลัก คือ หลักหรือบรรทัดฐาน 3 ประการ ได้แก่ ราชาก็เป็นหลักของขุนนาง บิดาเป็นหลักของบุตรและสามีเป็นหลักของภรรยา (君为臣纲，父为子纲，夫为妻纲) ส่วน 5 จรรยา คือจรรยาหรือหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตน 5 ประการ ได้แก่ เมตตาธรรม คุณธรรม จาริต ปิญญาและสัจจะ (仁、义、礼、智、信)

นอกจากนี้ยังได้ระบุถึง “คุณธรรม” ที่ทุกคนพึงมีเพื่อให้เกิดระเบียบในสังคม ได้แก่ บิดาเมตตา บุตรกตัญญู พี่ชายดีงาม น้องชายเคารพ, สามีเป็นธรรม ภรรยาเชื่อฟัง, ผู้ใหญ่กรุณา ผู้น้อยปฏิบัติตาม, ราชามีคุณธรรม ขุนนางซื่อสัตย์ นี่คือนิยามคุณธรรมสิบประการที่มนุษย์พึงมี (父慈, 子孝; 兄良, 弟悌; 夫义, 妇听; 长惠, 幼顺; 君仁, 臣忠, 十者谓之人义。《礼记·礼运篇》)

จากการศึกษาพบว่า การเดินทางตามหน้าที่ สามารถแบ่งได้เป็น การเดินทางตามแนวคิดโองการสวรรค์(天命 tiān mìng)และการเดินทางตามแนวคิดเหรินเจิง(仁政 rén zhèng)

การเดินทางตามแนวคิดโองการสวรรค์(天命)

“君子有三畏：畏天命，畏大人，畏圣人之言。”

《论语·季氏第十六》

ขงจื้อกล่าวว่า วิญญาณเกรงกลัวสามอย่าง กลัวโองการสวรรค์

กลัวผู้ยิ่งใหญ่ กลัววาจาของปราชญ์

คำว่า โองการสวรรค์หรือเทียนมิ่งเป็นชุดความคิดสำคัญในปรัชญาลัทธิขงจื้อที่สร้างขึ้นมาจากแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ 5 ประการ ซึ่งชุดแนวคิดดังกล่าวปรากฏอยู่ในความสัมพันธ์ของคน 2 สถานภาพ คือ ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง โดยมีคุณธรรมแฝงที่สำคัญคือ ซื่อสัตย์ภักดี (忠 zhōng) ระหว่างราชาและขุนนาง ดังคำกล่าวของขงจื้อที่ว่า ผู้ที่ไม่ขัดขึ้นเบื้องบน ไม่มีเลยที่จะชอบก่อความวุ่นวาย (不好犯上，而好作乱者，未之有也。《论语·学而第一》) แสดงให้เห็นว่า เมื่อขุนนางซื่อสัตย์ยังรักภักดีแล้วบ้านเมืองก็จะสงบสุข ดังนั้น ไม่ว่าราชาหรือผู้บังคับบัญชาจะให้ทำอะไร ขุนนางหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาจำต้องยินดีปฏิบัติตามและไม่ขัดขึ้น โดยเฉพาะ

ในบริบททางสังคมสมัยราชวงศ์ซ่ง ที่มีการปฏิรูปการปกครองส่วนกลาง โดยที่ขุนนางระดับสูงเท่านั้นที่จะมีสิทธิในการปรีกษาราชกิจ องค์จักรพรรดิจะเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด ส่วนขุนนางราชสำนักเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามเท่านั้น ไม่มีหน้าที่ให้คำปรีกษาราชกิจเหมือนดังในราชวงศ์ก่อน โดยเฉพาะขุนนางฝ่ายทหารจะถูกดึงอำนาจกลับมาอยู่ในมือของส่วนกลางและขุนนางฝ่ายพลเรือน ดังนั้นเหล่าแม่ทัพนายกองที่ประจำอยู่ชายแดนจึงมีหน้าที่เพียงรับคำสั่งเท่านั้น เช่น เสี่ยวหลงซาน ของเยว่เฟย

《小重山》

作者：岳飞

昨夜寒蛩不住鸣。惊回千里梦，已三更。起来独自绕阶行。人悄悄，帘外月胧明。白首为功名。旧山松竹老，阻归程。将欲心事付瑶筝。知音少，弦断有谁听？

เมื่อคืนจึงหรีดฤดูหนาวร้องไม่หยุด ปลุกให้ตื่นจากฝันที่
กลับไปพ้นลี เกือบเที่ยงคืนแล้ว ลูกขึ้นมาอย่างโดดเดี่ยวเดินรอบ
สวน ไร้ผู้คน ดวงจันทร์นอกม่านสว่างสุกใส ศิริষะขาวเพื่อ
ชื่อเสียงเกียรติยศ ภูผาเก่าสนไผ่แก่ ขวางกั้นเส้นทางกลับบ้านเกิด
อยากถ่ายทอดความรู้สึกผ่านเสียงพิณ รู้คนตรีน้อย สายพิณขาด
แล้วใครเล่าจะฟัง

บทประพันธ์นี้ประพันธ์ขึ้นโดยเยว่เฟย แม่ทัพในสมัยราชวงศ์ซ่งได้
ซึ่งสามารถเอาชนะชาวจินได้หลายครั้ง แต่กระนั้น แนวคิดของเยว่เฟยที่
ต้องการต่อสู้กับชาวจิน(金 jīn) และกอบกู้แผ่นดินภาคกลางกลับคืนมา กลับ

ไม่ได้รับการตอบสนอง บทประพันธ์นี้ได้รับร่ายถึงความรู้สึกที่อึดอัด หวัง โดดเดี่ยวเมื่อต้องอยู่ชายแดน ลุกขึ้นมาอย่างโดดเดี่ยวเดินรอบสวน เป็นการแสดงให้เห็นถึงจิตใจที่วุ่นของกวี กวีเห็นว่า ชื่อเสียงเกียรติยศที่ได้มาไม่มีความหมาย ขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงความน้อยเนื้อต่ำใจของกวีที่ถูกราชสำนักหมางเมิน เนื่องจากเยว่เฟยไม่เห็นด้วยกับทางราชสำนัก โดยเฉพาะ จักรพรรดิและขุนนางทั้งหลายที่พากันสงบศึกกับชาวจินด้วยการโอนอ่อนผ่อนตามคำเรียกร้องของชาวจิน อีกทั้งยังต้องสูญเสียเมืองและทรัพย์สินเงินทองให้แก่ชาวจินซึ่งเยว่เฟยเองไม่เคยไว้ใจ ดังนั้น กวีจึงไม่สามารถเดินทางกลับไปได้ อย่างถ่ายทอดความรู้สึกผ่านเสียงพิน ภูตคนร้น้อย สายพินขาดแล้วใครเล่าจะฟัง กวีใช้ “พิน” แทนความคิดของตนว่า ต้องการถ่ายทอดความคิดให้ผู้อื่นฟัง หากแต่ไม่มีใครเข้าใจ ไม่มีใครสนใจฟังความคิดของตน แต่กระนั้น ตนเองก็ยังจำต้องปฏิบัติตามคำสั่ง อยู่ชายแดนต่อไป เพราะ ภูษา เก่าสนไผ่แก่ ขวากันเส้นทางกลับบ้านเกิด คืออุปสรรคที่ขวางไม่ให้กวีกลับบ้าน แต่ผู้วิจัยเห็นว่า เยว่เฟยใช้สัญลักษณ์ของ ภูษา และ ดันสน มาแทน จักรพรรดิและราชสำนัก

หากวิเคราะห์ให้ลึกลงไป จะเห็นถึงเสียงหนึ่งที่กวีแสดงออกมาให้เห็น นั่นคือความอึดอัดตันใจและความน้อยเนื้อต่ำใจที่มีต่อราชสำนัก แต่กระนั้น ด้วยหน้าที่และความซื่อสัตย์ภักดีที่ขุนนางที่ดีพึงกระทำ กวีจึงไม่มีทางเลือกเสียง ทำให้ตัวเองเกิดการสับสนและว้าวุ่นใจ กวีสื่อผ่านออกมาทางเสียงของจิ้งหรีดฤดูหนาวที่ร้องไม่หยุด ที่ให้เห็นถึงความสับสน ว้าวุ่น วุ่นวายในโศกประสาทและการตื้นขึ้นมามากเดินรอบสวนคนเดียวกลางดึกแสดงถึงจิตใจที่กระสับกระส่าย

การเดินทางตามแนวคิดเหรินเจิ้ง (仁政)

“有君子之道四焉：其行己也恭，其事上也敬，
其养民也惠，其使民也义。” 《论语·公治长第五》

ซึ่งถือกล่าวว่า คุณสมบัติสี่ประการของวิญญูชนคือ

ในความประพฤติของคนก็อ่อนน้อมถ่อมตน

ในเรื่องของเบื่องบนก็เคารพนบถนอบ

ในการบำรุงราษฎรก็เมตตากรุณา ในการบัญชาราษฎรก็มีคุณธรรม

คำว่าเหรินเจิ้ง (仁政 rén zhèng) หากแปลตามตัวอักษรจะหมายถึง การปกครองที่เต็มไปด้วยเมตตาธรรม เป็นชุดความคิดสำหรับชนชั้นปกครอง และชนชั้นขุนนาง ที่จะต้องให้ความสำคัญกับราษฎรหรือผู้อยู่ใต้ปกครองของตน ดังคำกล่าวของเม้งจื่อ ราษฎรเป็นสิ่งล้ำค่า ชาติเป็นลำดับรอง ราชากเป็นสิ่งที่เล็กน้อย (民为贵，社稷次之，君为轻。《孟子·尽心章句下》) หมายความว่า ราษฎรถือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการปกครองประเทศ ก่อให้เกิดแนวคิดเรื่อง ราชาก็ปกป้องราษฎร (保民而王 bǎo mǐn ér wáng) และ ราษฎรหนักราชากเบา (民贵君轻 mín guì jūn qīng) จิ้น (庄东泉, 2004: 48)

นอกจากนี้ ลัทธิขงจื้อยังให้ความสำคัญกับการ ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับราษฎรเหมือนดังคำกล่าวของเม้งจื่อ (孟子 Mèng Zǐ) (372-289 ปีก่อนคริสตกาล) ที่ว่า ผู้ที่อยู่บนราษฎรแต่ไม่ร่วมสุขกับราษฎรนั้นมิได้ ผู้ที่นำความสุขของราษฎรมาเป็นความสุขของตน ราษฎรย่อมมีความสุขกับความสุขของผู้นั้น ผู้ที่นำความทุกข์ของราษฎรมาเป็นความทุกข์ของตน ราษฎรย่อมมีความสุขกับความทุกข์ของผู้นั้น (为民上而不与民同乐

者，亦非也。乐民之乐者，民亦乐其乐；忧民之忧者，民亦忧其忧。《孟子·梁惠王》)

หากผู้ปกครองร่วมทุกข์ร่วมสุขกับราษฎร ก็จะสามารถปกครองได้อย่างสงบสุข และการที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกับราษฎรได้นั้น ผู้ปกครองและขุนนางจำเป็นต้องเข้าใจถึงการดำเนินชีวิตและปัญหาต่างๆที่ราษฎรประสบ ก่อให้เกิดการเดินทางเพื่อเยี่ยมเยียนราษฎรขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์จื่อราชวงศ์ซ่งเช่นเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น หัวนซีซา ของ ชูฉี

《浣溪沙》（其三）

作者：苏轼

麻叶层层苧叶光，谁家煮茧一村香。隔篱娇语络丝娘。垂白杖藜抬醉眼，捋青捣麝软饥肠。问言豆叶几时黄。

ใบป่านพุ่มหนาใบปอขุ่ม บ้านใครต้มรังไหมส่งกลิ่น
หอมทั่วหมู่บ้าน ระหว่างรั้วหญิงสาวไหมพุดคุยหยอกล้อ ชายชรา
ผมขาวถือไม้เท้าเหลือบตามัว ลูบแผ่นแป้งสาธิตชวนกินประทังหัว
(ข้า)ถามว่าใบถั่วเมื่อไหร่จะเหลือง

《浣溪沙》（其四）

作者：苏轼

簌簌衣巾落枣花，村南村北响缫车。牛衣古柳卖黄瓜。酒困路长惟欲睡，日高人渴漫思茶，敲门试问野人家。

ดอกท้อโปรยปรายร่วงใส่หมวกและเสื้อผ้า เนื้อ
หมู่บ้านได้หมู่บ้านล้วนเต็มไปด้วยเสียงเครื่องปั่นด้าย ชาวนาใน
เสื้อผ้าหยาบขายแดงกวา เมฆ่วงถนนยาวไกลอยากจะหลับ
อาทิตย์ขึ้นสูงคนกระหายน้ำปรารถนาจะดื่มชา เคาะประตูลงถลาม
ชาวบ้านในหมู่บ้าน (เพื่อขอดื่มชา)

กวีนิพนธ์ทั้งสองบท เป็นสองในห้าบทที่ชูฉื่อประพันธ์ขึ้นขณะที่
ตัวเองเป็นเจ้าของเมืองซูวีโจว เดินทางไปทำพิธีขอฝนที่สื่อถาน ระหว่างเดินทาง
กลับก็ได้ผ่านหมู่บ้านต่างๆ ชูฉื่อได้บรรยายถึงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่
ตนได้ประสบ ซึ่งทั้งสองบทจะได้เห็นถึงความต้องการที่จะพยายามเข้าไป
เป็นส่วนหนึ่งของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นการเข้าไปพูดคุยรับประทานแผ่นแป้ง
สาลิกกับชาวบ้าน ถามชาวบ้านถึงเวลาปลูกถั่วและการเข้าไปเคาะประตูบ้านขอ
ดื่มน้ำชา

แต่สิ่งหนึ่งที่สะท้อนออกมาในกวีนิพนธ์ทั้งสองบทก็คือ แม้ว่าการ
บรรยายถึงสิ่งต่างๆ ในหมู่บ้านจะดูเต็มไปด้วยความสุข ทั้งใบปอใบป่านที่
เขียวข่ม กลิ่นรังไหม หญิงสาวไหมพุดคุยหยอกล้อ เสียงเครื่องปั่นด้าย ทุก
อย่างมีชีวิตชีวา หากแต่ชีวิตของชาวบ้านกลับยากลำบาก โดยดูได้จากอาหาร
ที่ขายขราส่งมอบให้เจ้าเมืองของตน คือแผ่นแป้งสาลิซึ่งเป็นอาหารที่ดีที่สุด
ของตน แต่เป็นอาหารหยาบสำหรับชนชั้นสูง ชาวนาในเสื้อผ้าหยาบๆ ขณะที่
ชูฉื่อที่เป็นขุนนางกลับใส่เสื้อผ้าและสวมหมวกอย่างดี ยังไม่สร้างสุราจากงาน
เลี้ยงฉลอง แม้ว่าภาพที่สะท้อนออกมาดังกล่าว กวีเองจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็
ตาม หากแต่เป็นการตอกย้ำถึงความแตกต่างทางชนชั้นของชาวจีนในสมัย
ราชวงศ์ซ่งได้เป็นอย่างดี การเดินทางของชนชั้นขุนนาง จึงเป็นการเดินทาง
เพื่อแสวงหาความรู้เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎร การได้เห็น ได้ยิน ได้

เข้าไปเรียนรู้และสัมผัสศุขคฤขุ พบปะกับราษฎร โดยตรง จัดเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงอย่างหนึ่งอย่างเห็น ได้ชัด หากเมื่อวิเคราะห์ให้ลึกลงไปกว่านั้นจะพบว่า แนวคิดการเดินทางเพื่อร่วมทุกข์ร่วมสุขกับราษฎรนี้ เป็นการดอกย้าและผลิตซ้ำแนวคิดการปกครองที่เต็มไปด้วยเมตตาธรรมหรือแนวคิดเหรินเจ้ง เป็นการทำให้แนวคิดเหรินเจ้งนี้ปรากฏขึ้นให้เห็นจริง (樊友猛, 2008: 78)

การเดินทางของเหล่าขุนนางในลักษณะเดินทางตามหน้าที่ สามารถสรุปให้เห็นถึงชุดแนวคิดสำคัญ 2 ชุด คือแนวคิดโองการสวรรค์ โดยมีแนวคิดเรื่องซื่อสัตย์ภักดีเป็นตัวกำหนดบทบาทและการกระทำของขุนนาง และแนวคิดเหรินเจ้ง โดยมีแนวคิดเรื่องการร่วมทุกข์ร่วมสุขกับราษฎรเป็นตัวกำหนด ซึ่งทั้งสองแนวคิดนำไปสู่การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของคนที่มีต่อผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง

การเดินทางตามความสมัครใจ

“孔子登东山而小鲁，登泰山而小天下” 《孟子·尽心上》

ขงจื้อขึ้นเขาตงซานมองเห็นทั่วแคว้นหลู่

ขึ้นเขาไท่ซานมองเห็นทั่วได้หล้า

จากคำกล่าวของเม้งจื่อหมายความว่า เมื่อขงจื้อเดินทางไปบนยอดเขาตงซาน ภูเขาที่สูงที่สุดในแคว้นหลู่ ทำให้สามารถมองเห็นทุกสิ่งทุกอย่างในแคว้นหลู่ได้ แต่เมื่อขงจื้อเดินทางไปที่ภูเขาไท่ซาน ซึ่งเป็นภูเขาที่สูงที่สุด ทำให้สามารถมองเห็นทุกสิ่งทุกอย่างได้กว้างไกลกว่า หากเราไม่มีการเดินทาง เราก็จะมองเห็นสิ่งเพียงบางสิ่ง แต่ถ้าได้มีโอกาสเดินทางไปในที่ที่ไกลกว่า สูงกว่า ก็จะได้เห็นสิ่งที่กว้างกว่า ใหญ่กว่า และทำให้เข้าใจโลกมาก

ยิ่งขึ้น อาจเปรียบได้กับสำนวนไทยที่ว่า “กบในกะลา” ที่หากไม่ออกไป
 เสาะหา ก็ไม่สามารถพบเห็นสิ่งอื่นใดนอกจากสิ่งในกะลาตน ดังนั้น การ
 เดินทางไปตามที่ต่างๆ คือการเปิดโลกทรรศน์ เป็นการเรียนรู้ปรัชญาและสัจ
 ธรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติและเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้พบเห็น
 ขณะเดียวกันก็ต้องนำสิ่งที่ได้ประสบหรือพบเห็นเหล่านั้น มาคิดใคร่ครวญ
 วิเคราะห์ เพื่อขัดเกลาจิตใจให้สูงส่งและมุ่งไปสู่การกล่อมเกลาตน (修身 xiū
 shēn)

จากการศึกษาวินิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่งพบว่า การเดินทางเพื่อ
 แสวงหาความรู้ลักษณะนี้ สามารถแบ่งได้เป็น การเดินทางเพื่อใช้อดีตเป็น
 บทเรียนและการเดินทางเพื่อใช้ธรรมชาติเป็นแบบอย่าง

การเดินทางเพื่อใช้อดีตเป็นบทเรียน

“我非生而知之者，好古，敏以求知者也”

《论语·述而第七》

ขงจื๊อกล่าวว่า เรามีใช้ผู้ที่มีความรู้แต่กำเนิด (แต่)เป็นผู้ที่รักอดีต

หมั่นเพียรแสวงหาจากอดีต

จากคำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของขงจื๊อที่ให้ความสำคัญกับกับเรื่องในอดีตหรือเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เป็นการให้ความสำคัญ เชื่อมั่นและสืบทอดเจตนารมณ์ของประวัติศาสตร์ เหมือนกับที่ขงจื๊อกล่าวไว้ว่า เป็นผู้สืบทอดมิได้สร้างใหม่ เชื่อและรักในอดีต (述而不作，信而好古。《论语·述而第七》) ก่อให้เกิดวัฒนธรรม เคารพของเก่า (尊古 zūn gǔ) ขึ้น ซึ่งไม่ใช่เพียงเคารพเท่านั้น หากแต่ต้อง ถือนิวัตรสืบทอดและดูแลรักษาของเก่า (因循守旧 yīn xún shǒu jiù) อีกด้วยแต่

การดูแลรักษาของเก่านี้ ไม่ใช่ในลักษณะการอนุรักษ์ของเก่าไม่เปลี่ยนแปลงตายตัว แต่มีลักษณะเป็นการสืบทอดผสมผสานของเก่ากับของใหม่เข้าด้วยกัน ดังคำกล่าวที่ว่า ทบทวนความรู้เก่า แสวงหาความรู้ใหม่ สามารถเป็นครู ได้ (溫故而知新，可以為師也。《論語·為政第二》) หมายความว่า การที่เราจะรู้อะไรใหม่ได้นั้น จำเป็นต้องมีของเก่ามาเทียบเคียง ซึ่งแสดงว่าต้องมีของเก่าเป็นฐานเพื่อแสวงหาสิ่งใหม่ กระบวนการนี้จะช่วยให้ของเก่าไม่แข็งทื่อตายตัวหรือไม่ถูกทิ้งไป (สุวรรณา สถาอนันท์, 2551: 101)

จากแนวคิดเรื่องการให้ความสำคัญกับอดีต จึงปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์ถิอราชวงศ์ช่วง โดยเป็นการเดินทางไปตามสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ จากการศึกษาพบว่าการเดินทางเพื่อไปซื้อที่ดินเป็นบทเรียนนี้ สามารถแบ่งได้เป็น การรำลึกถึงความสำเร็จของวีรบุรุษ การรำพึงถึงพระราชย์และการรำพันถึงวีรบุรุษที่สูญเสีย

1. การรำลึกถึงความสำเร็จของวีรบุรุษ

“君子疾沒世而名不稱焉！” 《論語·衛靈公第十五》

วิญญูชนรู้สึกละอายใจหากตายไปโดยชื่อไม่ได้รับการกล่าวขาน

สำหรับแนวคิดของถิอราชวงศ์จื้อแล้ว หากชีวิตนี้ไม่ได้ทำอะไรให้ประโยชน์ โดยเฉพาะต่อชาติบ้านเมืองแล้วนั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่น่าละอาย ดังคำกล่าวของขงจื้อที่กล่าวไว้ว่า

คนรุ่นหลังนำเคารพ รู้ได้อย่างไรว่าอนาคตจะไม่เทียบเท่าปัจจุบัน อายุสี่สิบห้าสิบแล้วยังไม่ได้สร้างชื่อเสียง นั่นจึงไม่ควรค่าแห่งการเคารพ (后生可畏，焉知來者之不如今也？四十五十而无闻焉，斯亦不足畏

也已。《论语·子罕第九》) จากคำพูดดังกล่าว เป็นการเน้นย้ำว่าการไม่ได้รับการกล่าวขาน การไม่ได้สร้างชื่อเสียง เป็นสิ่งที่ทำให้คนอื่นไม่เคารพ และถูกผลิตซ้ำในกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่งจำนวนมาก เช่น เนียนหนูเจียว ของ ชูฉื่อ

《念奴娇》

作者: 苏轼

赤壁怀古

大江东去，浪淘尽，千古风流人物。故垒西边，人道是：三国周郎赤壁。乱石崩云，惊涛拍岸，卷起千堆雪。江山如画，一时多少豪杰。遥想公瑾当年，小乔初嫁了，雄姿英发。羽扇纶巾，谈笑间、强虏灰飞烟灭。故国神游，多情应笑我，早生华发。人间如梦，樽还酹江月。

รำลึกถึงศึกผาแดง

ฉางเจียงไหลไปทางทิศตะวันออก เป็นพันปีก็คลื่นได้พัดพาเหล่าวีรบุรุษเลือนหายไปสิ้น ค่ายทหารเก่าทางทิศตะวันตก คนเล่าขานถึงเรื่องราวผาแดงของขุนพลโจวหยูหัวแห่งสามก๊ก หินระกระกะทะลุเมฆ คลื่นซัดสาดทลายริมฝั่ง ม้วนขึ้นเป็นกองหิมะมากมาย แม่น้ำภูเขาขาวภาพวาด เวลานั้นมีวีรบุรุษมาน้อยเพียงใด

นึกย้อนไปในเวลาของแม่ทัพโจว เพิ่งจะแต่งงานกับเสี่ยวเจียว รูปร่างสูงโปร่งสง่างาม ถือพัดขนนกสวมหมวกผ้า

ใหม่ ระหว่างพุดคุดหยอกล้อ ท้าเรือข้าศึกกลับถูกเผาอควาย
เดินทางด้วยจิตไปยังดินแดนนั้น นำหัวเราะตัวข้าที่มีความแค้น
เจ็บปวดมากมาย ผมจึงชาวแต่ยังหนุ่ม ชีวิตคนเหมือนความฝัน
ยกออกเหล้าดื่มให้กับดวงจันทร์บนแม่น้ำ

ชุดี้อประพันธ์กวีนิพนธ์นี้ขึ้นขณะที่ตนเองเดินทางไปยัง ผา
แดง (赤壁 chī bì) สถานที่ซึ่งเกิดเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ในสมัย
สามก๊ก นั่นก็คือ ศึกผาแดง เป็นศึกระหว่างกองทัพของฝ่ายเฉาเซา (曹操 cáo cāo) (โจโจ) กับทัพพันธมิตรซุนฉวน (孙权 sūn quán) (ซุนกวน) และ
หลิวเป่ย์ (刘备 liú bèi) (เล่าปี่) โดยทางฝ่ายซุนฉวนมีแม่ทัพที่เก่งกล้านาม
ว่าโจวหยูหวิ (周瑜 zhōu yú) (จิวยี่) ซึ่งผลจากการรบครั้งนั้น กองทัพของฝ่าย
พันธมิตรสามารถเผากองทัพเรือของฝ่ายเฉาเซาและได้รับชัยชนะอย่างงดงาม

ในบทแรก กวีบรรยายให้เห็นถึงสภาพทิวทัศน์ของผาแดงและ
กล่าวถึงตำนานเล่าขานอันเลื่องชื่อของโจวหยูหวิที่แม้ว่าจะผ่านไปนานเป็น
พันปี ชื่อเสียงที่สร้างไว้อย่างคงได้รับการสรรเสริญและกล่าวขาน นึกย้อนไปใน
เวลาของแม่ทัพโจว และ เดินทางด้วยจิตไปยังดินแดนนั้น กวีสมมติตัวเอง
ให้เดินทางย้อนกลับไปในอดีตกลับไปสู่เหตุการณ์นั้น สำหรับกวีแล้ว
โจวหยูหวิที่เป็นวีรบุรุษสมบูรณ์แบบที่ เพิ่งจะแต่งงานกับเสี่ยวเฉียว หึงงาม
มีรูปร่างสูงโปร่งสง่างาม มีอำนาจศรัทธาบรรดาศักดิ์เพราะ ถือพัดขนนก
สวมหมวกผ้าไหม มีความสุขและมีความสามารถ เพราะ ระหว่างพุดคุด
หยอกล้อ ท้าเรือข้าศึกกลับถูกเผาอควาย ตรงข้ามกับตัวกวีเองที่ชีวิต
มีแต่ความทุกข์เพราะไม่เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ไม่มียศฐาบรรดาศักดิ์
ไม่เป็นที่กล่าวขาน เพราะฉะนั้นจึงไม่มีใครเคารพ

อย่างไรก็ตาม ไขว่คว้าก็จะรู้สึกเศร้าใจกับชีวิตของตนเพียงอย่างเดียว กวีมีการปลอบใจตนเองด้วยการรำลึกว่า ชีวิตคนเหมือนความฝัน แสดงให้เห็นความคิดของกวีที่เห็นว่าลาภยศสรรเสริญนั้นแท้จริงแล้วก็ยังเป็นเพียงความฝัน เป็นสิ่งลวงตาเท่านั้น ไม่มีความจำเป็นต้องวิ่งไปแสวงหาสิ่งเหล่านั้น ดังนั้นกวีจึงรู้สึกปลอดโปร่งและสามารถ ยกออกเหล้าดื่มให้กับดวงจันทร์บนแม่น้ำอย่างมีความสุข

2. การรำพึงถึงทราราชย์

การใช้ทราราชย์หรือผู้ปกครองที่ชั่วร้ายในกวีนิพนธ์จื่อ เป็นการวิพากษ์วิจารณ์จักรพรรดิและชนชั้นผู้ปกครอง โดยผ่านการใช้สัญลักษณ์ของผู้ปกครองที่ชั่วร้าย เนื่องจากกวีไม่สามารถกล่าวถึงจักรพรรดิหรือผู้ปกครองได้โดยตรง เพราะจะก่อให้เกิดอันตรายต่อตนเองได้ เช่น ปาเซิงกันโจว ของ หวูเหวินอิง

《八声甘州》

作者：吴文英

陪庾幕诸公游零岩

渺空烟四远，是何年青天坠长星？幻、苍崖云树，
名娃金屋，残霸宫城。箭径酸风射眼，膩水染花腥。时
鞞双鸳响，廊叶秋声。 宫里吴王沈醉，倩五湖倦客，独
钓醒醒。问苍天无语，华发奈山青。

เดินทางพร้อมสหายไปที่ผาหลังเหยียน

หมอกควันกระจายทั่วทุกทิศแสนไกล เมื่อใดเล่าที่ดาวหาง
ร่วงหล่นจากฟ้าคราม ไม่ใช่ความจริงผาเขียวต้นไม้รวบเมฆ หอ
ทองของหญิงงาม วังของกษัตริย์ที่แตกสลาย ทางเดินลูกศรลม
เย็นยิ่งดา น้ำชาชื่อย่อมกลิ่นดอกไม้หอม ได้ยินเสียงรอนแท่นหญิง
งาม ใบไม้หล่นในโพรงเสียงแห่งฤดูใบไม้ร่วง ในวังกษัตริย์แคว้น
หวิเมหาลัย แต่ฟานหลีกกลับปลีกวิเวก ดั้นมานั่งดกปลาผู้เดียว
ถามท่อนงาไรคำตอบ ผมหวนหน้าเขาเขียว

หวิเวินอิง กวีฉือที่มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์ซ่งได้ ตลอดชีวิตได้ออก
เดินทางไปยังที่ต่างๆ กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขึ้นขณะที่หวิเวินอิงเดินทาง
ไปเยี่ยมชมผาหลงเหียน สถานที่สำคัญในอดีตที่มีวังของกษัตริย์แคว้นหวิที่
สร้างขึ้นเพื่อมอบให้แก่หญิงงามซีซือ (ไซซี) ที่ถูกแคว้นเยว่ส่งเข้ามาเพื่อ
หลอกล่อให้กษัตริย์แคว้นหวิลุ่มหลง จนสุดท้ายแคว้นเยว่ก็สามารถเอาชนะ
แคว้นหวิได้ในที่สุด ผู้ที่มีบทบาทในการตีแคว้นหวิที่สุดคือฟานหลี่ ซึ่ง
หลังจากเอาชนะได้ ฟานหลี่กับซีซือก็เปลี่ยนชื่อแซ่ หลบหนีไปอาศัยอยู่บน
เรือด้วยกัน (许渊冲, 2001: 233)

กวีเลือกใช้กษัตริย์แคว้นหวิมาเปรียบเทียบกับเห็นถึงความล่มสลาย
ของเมืองที่เกิดจากความลุ่มหลงสุรานารี ไม่สนใจกิจการบ้านเมือง แล้วนำมา
เปรียบเทียบกับสภาพบ้านเมืองและราชสำนักของซ่ง แม้ว่าแคว้นหวิและซ่ง
ได้จะอยู่กันคนละเวลา หากแต่สิ่งที่เหมือนกันคือความล่มสลาย ในวังกษัตริย์
แคว้นหวิเมหาลัย แต่ฟานหลีกกลับปลีกวิเวก กวีใช้เปรียบเทียบเหล่าผู้กล้า
และขุนนางที่ดีมีความสามารถ กลับถูกละเลยโดยราชาที่ลุ่มหลงมัวเมา
สุดท้ายนำมาเปรียบเทียบกับชีวิตตนเองที่อายุมากจน ผมหวนหน้าเขาเขียว
แล้วก็ยังไม่ได้ทำประโยชน์ให้แก่แผ่นดินและไม่เป็นที่กล่าวขาน

3. การรำพันถึงวีรบุรุษผู้สูญเสีย

การใช้วีรบุรุษผู้สูญเสีย (martyr) ในกวีนิพนธ์ฉือ เป็นการเลือกเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเสียสละและปณิธานอันแรงกล้าของเหล่าวีรบุรุษที่แม้ตัวจะสิ้นชีพแต่ความดีที่ได้กระทำไว้จะยังคงเป็นที่กล่าวขานสืบต่อไป กวีมักนำมาใช้เป็นกำลังใจในการที่จะปฏิบัติตนให้ได้เช่นเดียวกับเหล่าวีรบุรุษเหล่านั้น เช่น ชื่นหยวนซุน ของ เหวินเทียนเสียง

《沁园春》

作者：文天祥

题潮阳张许公庙

为子死孝，为臣死忠，死又何妨。自光岳气分，士无全节，君臣义缺，谁负刚肠。骂贼睢阳，爱君许远，留得声名万古香。后来者，无二公之操，百炼之钢。人生翕歔云亡。好烈烈轰轰做一场。使当时卖国，甘心降虏，受人唾骂，安得留芳。古庙幽沈，仪容俨雅，枯木寒鸦几夕阳。邮亭下，有奸雄过此，仔细思量。

เขียนที่ศาลเจ้าของจางสุวินและซุวีหย่วนที่เมืองเฉาหยาง

หากบุตรตายด้วยกตัญญู หากขุนนางตายเพื่อจงรักภักดี แล้วความตายจะทำไม แผ่นดินแตกสลาย ทหารไร้ความซื่อสัตย์ ขุนนางขาดคุณธรรม ใครเล่าจะมีนิสัยซื่อตรงเปิดเผย (จางสุวินผู้ที่) กบฏมิเคยเอาชนะ (ซุวีหย่วนผู้) ซื่อสัตย์ต่อบัลลังก์ เหลือไว้ด้วยชื่อเสียงขจรขยายทั่วสารทิศ คนรุ่นหลังไม่มีนิสัยอย่างทั้งสอง ผิดแผกให้หนักจนกลายเป็นเหล็กกล้า

ชีวิตคนนั้นแสนสั้น ควรรีบทำงานสุดกำลังความสามารถ หากเวลานั้นขายชาติ ปรารถนาเป็นเชลย ถูกคนดูถูกเหยียดหยาม จะเหลือชื่อที่ดังามได้หรือ ศาลเจ้าโบราณในป่าลึก รูปลักษณะ เครื่องขลังสง่างาม ยามแสงอาทิตย์อัสดง นกกาเกาะบนกิ่งไม้แก่ ศาลาไผ่ประณีต หากมีขุนนางโหดผ่านมา ให้คิดใคร่ครวญอย่างละเอียด

เหวินเทียนเสียง กวีฉือและหนึ่งในวีรบุรุษกู้ชาติปลายสมัยราชวงศ์ซ่ง กวีนิพนธ์บทนี้ประพันธ์ขึ้นขณะที่เขาเดินทางผ่านเมืองเฉาหยางและได้มีโอกาสไปไหว้ศาลเจ้าของจางสววินและซวีหย่วน สองขุนพลผู้ซื่อสัตย์ในสมัยราชวงศ์ถังที่เสียชีวิตอย่างกล้าหาญขณะที่ปราบกบฏจากเหตุการณ์อันลือชาน

กวีนิพนธ์บทนี้ กวีเลือกใช้องสววินและซวีหย่วนมาเป็นสัญลักษณ์ของขุนนางที่มีความซื่อสัตย์ภักดี หากบุตรตายด้วยกตัญญู หากขุนนางตายเพื่อจงรักภักดี ซึ่งทั้ง กตัญญูและจงรักภักดี ล้วนเป็นคุณธรรมสำคัญของขุนนางตามแนวคิดของขงจื้อ หากแต่ แผ่นดินแตกสลาย ทหารไร้ความซื่อสัตย์ ขุนนางขาดคุณธรรม คือสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในยุคสมัยของเขา อย่างไรก็ตาม หากเราซื่อสัตย์ภักดี แม้จะต้องตายไปชื่อเสียงก็จะต้องคงอยู่ตลอดไป ตรงข้ามกับการขายชาติ ไปสวามิภักดิ์กับต่างชาติ ซึ่งขณะนั้นคือชาวมองโกล ชื่อเสียงที่มีก็จะถูกเหยียดหยาม ยามแสงอาทิตย์อัสดง นกกาเกาะบนกิ่งไม้แก่ ซึ่งทั้งอาทิตย์อัสดงและกิ่งไม้แก่ แสดงให้เห็นถึงเวลาที่กำลังไหลไปไม่ย้อนกลับ หากแต่ ศาลเจ้าโบราณในป่าลึก รูปลักษณะเครื่องขลังสง่างาม ไม่เปลี่ยนแปลง เหมือนความคิดที่ได้ทำไว้จะยังคงได้รับการกล่าวขานแม้เวลาจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม ในตอนสุดท้าย กวีเสียดสีเหล่าขุนนางไม่ดีที่ไปสวามิภักดิ์ต่างชาติว่า ให้ดูวีรบุรุษเป็นตัวอย่างแล้วมาคิดใคร่ครวญให้คิดว่าตนเองควรจะเป็นแบบใด

การเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้โดยใช้อดีตเป็นบทเรียน เป็นการแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของอดีต ขณะเดียวกันก็ใช้สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตมาเป็นบทเรียนทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ความรู้ที่ได้รับ นอกจากจะเป็นความรู้เรื่องราวในประวัติศาสตร์แล้ว สิ่งสำคัญที่สุดที่กวีได้รับก็คือ การใช้ข้อดีและข้อผิดพลาดในอดีตมาปรับปรุง แก้ไขแล้วนำไปสู่การกล่อมเกลาคตนเองในที่สุด

การเดินทางเพื่อใช้ธรรมชาติเป็นแบบอย่าง

“知者乐水，仁者乐山；知者动，仁者静；知者乐，仁者寿”

《论语·雍也第六》

ผู้มีปัญญาชื่นชอบสายน้ำ ผู้มีคุณธรรมชื่นชมภูเขา
ผู้มีปัญญาเก่งกาจเคลื่อนไหว ผู้มีคุณธรรมเลิศล้ำสงบนิ่ง
ผู้มีปัญญาสุขสันต์ ผู้มีคุณธรรมยืนยง

ขงจื้อเปรียบผู้มีคุณธรรมกับภูเขาน้ำ ภูเขานั้นยืนหยัดมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง เป็นที่พึ่งพิงแก่สัตว์น้อยใหญ่ ขณะเดียวกันก็เปรียบผู้มีปัญญากับสายน้ำ ที่ถึงแม้จะสวยงาม แต่สายน้ำนั้นมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา บางครั้งไหลเอื่อยนุ่มนวล บางครั้งไหลแรงทำลาย เปรียบกับคนที่มิแต่ปัญญาที่สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ แต่ก็สามารถเดินทางเข้าสู่ด้านมืดเลวร้ายได้เช่นกัน ตรงข้ามกับผู้มีคุณธรรม ที่ไม่ว่าจะมีสิ่งใดมากระทบ ก็ไม่อาจทำให้จิตใจที่ดีงามไหวติงได้ จากข้อความข้างต้น ทำให้เห็นความคิดหนึ่งว่า แม้วามนุษย์จะมีปัญญาดีเลิศเพียงใด แต่ก็ล้วนมีคุณธรรมไม่ได้ ซึ่งลักษณะการเปรียบเทียบดังกล่าว เป็นการนำสรรพสิ่งที่พบเห็นในธรรมชาติมาใช้เป็นสัญลักษณ์หรือนำมาเปรียบเทียบกับคุณธรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์

เป็นการแสดงให้เห้นถึงความซาบซึ้งหรือความรู้สึทของมนุษย์ที่มีต่อความงามของธรรมชาติ เพื่อสนองความต้องการทางจิตใจ ขณะที่อีกด้านหนึ่ง แสดงให้เห้นถึงวิธีการนำการชมความงามหรือสุนทริยศาสตร์เข้ามาสู่การปลูกฝังคุณธรรมของตนเองและเปลี่ยนเป็นความพอใจต่อความรู้สึทด้านคุณธรรม ดังนั้นลักษณะสำคัญของการประพันธ์กวีนิพนธ์ของจีนก็คือ นอกจากจะบรรยายหรือพรรณนาสิ่งทีได้พบเห้นแล้ว กวีจำเป็นต้องนำสิ่งทีได้พบเห้นมาเป็นแบบอย่างหรือเป็นตัวสั่งสอน เพื่อยกระดับจิตใจของตนเองให้สูงขึ้น อันจะนำไปสู่การกล่อมเกลادنเองในที่สุด

การใช้ธรรมชาติมาเป็นแบบอย่างหรือสั่งสอนตนเองนั้น พบเห้นได้บ่อยและมากทีุ่ดในกวีนิพนธ์ฉือ ยกตัวอย่างเช่น หัวนซีซา ของ ชูฉือ

《浣溪沙》

作者：苏轼

游蕲水清泉寺，寺临兰溪，溪水西流。

山下兰芽短浸溪，松间沙路净无泥，萧萧暮雨子规啼。谁道人生无再少？门前流水尚能西，休将白发唱黄鸡。

เดินทางไปเยี่ยมชมวัดชิงฉวนซือ ที่อยู่ใกล้กับลำธาร
กล้วยไม้ ลำธารไหลไปทางตะวันตก

กล้วยดอกกล้วยไม้ดินเขาทอดแซ่ในลำธาร ถนนทราย
ท่ามกลางหมู่สนไร่ซึ่งคราบโคลน ฝนหลังซาฤดูเหว้าร้อง ใครเล่า
เคยกล่าวว่าชีวิตมนุษย์ไม่สามารถกลับมาอ่อนเยาว์ได้อีก สาย

น้ำหน้า/ประดู่ยังไหลสู่ตะวันตก ทำไมหงอนไก่อที่ขาวแล้วยังร้อง
ขันได้เล่า

บทประพันธ์นี้ประพันธ์ขึ้นขณะที่ชุนฉือได้เดินทางไปเที่ยวที่วัดชิง
ฉวนชื่อ ทางด้านหน้าของวัดมีลำธารที่ชื่อว่าลำธารกล้วยไม้ไหลผ่าน ลักษณะ
พิเศษของลำธารกล้วยไม้คือเป็นลำธารที่ไหลไปทางทิศตะวันตก ซึ่งแม่น้ำ
ของจีนส่วนใหญ่จะไหลไปทางทิศตะวันออก โดยเฉพาะชนบในการ
ประพันธ์ของจีน เมื่อพูดถึงเวลาที่ไหลผ่านหรือเหตุการณ์ที่ผันแปรเปลี่ยนไป
มักนิยมใช้เปรียบเทียบกับแม่น้ำที่ไหลไปทางทิศตะวันออก ชุนฉือจึงใช้
ลักษณะพิเศษของลำธารกล้วยไม้นี้มาใช้ในการเปรียบเทียบการย้อนกลับของ
เวลา รวมไปถึงการย้อนกลับของอายุมนุษย์ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นความ
ปรารถนาของกวีที่ต้องการย้อนเวลากลับไปยามเมื่อยังหนุ่ม เพื่อจะได้ทำ
ประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองใหม่ แต่ในเมื่อเวลาไม่สามารถย้อนกลับไปได้จริง
กวีเองก็แก่ชราไม่ใช่วัยหนุ่มอีกต่อไป แต่ก็ยังสามารถทำประโยชน์ได้ โดยนำ
ตนเองไปเปรียบกับ หงอนไก่อที่ขาว ว่าหมายถึงไก่อที่แก่แล้ว ก็ยังสามารถขัน
บอกเวลาได้ ไม่ใช่ว่าไม่มีประโยชน์

อย่างไรก็ตาม การเดินทางเพื่อการแสวงหาความรู้นั้น ย่อมไม่ได้
ราบรื่นและง่ายดายเฉกเช่นในปัจจุบัน เพราะการเดินทางในสมัยโบราณ
ยากลำบากและใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน ผู้เดินทางจำเป็นต้องอดทนอดกลั้นต่อ
ความยากลำบาก กวีไม่น้อยจึงเกิดความรู้สึกท้อแท้ต่อการเดินทางเพื่อ
แสวงหาความรู้ของตน เช่น ปาเซิงกันโจว ของ หลิวหย่ง

《八声甘州》

作者：柳永

对潇潇暮雨洒江天，一番洗清秋。渐霜风凄紧，关河冷落，残照当楼。是处红衰翠减，苒苒物华休。惟有长江水，无语东流。不忍登高临远，望故乡渺邈，归思难收。叹年来踪迹，何事苦淹留？想佳人妆楼凝望，误几回天际识归舟？争知我、倚阑干处，正恁凝愁？

ฝนยามเย็นร่วงหล่นจากฟ้าลงสู่แม่น้ำ จะล้างฤดูใบไม้ร่วงให้หนาวเย็น ลมหนาวยะเยือกค่อยเคลื่อนเข้ามา ค่านและแม่น้ำเหน็บหนาวเจียบเหงา แสงอาทิตย์ยามลับฟ้าส่องเข้ามาในศาลา ดอกไม้แดงโรยราใบไม้เขียวร่วงหล่นทั่วทุกที่ ความงดงามของสรรพสิ่งจางหายไป มีเพียงแต่แม่น้ำทางเจียง ที่ไหลเจียบเจียบไปทางทิศตะวันออก

ไม่สามารถที่จะทนป็นขึ้นสูงเพื่อบมองไปยังที่ไกลแสนไกล เพ่งมองบ้านเกิดแสนไกลอันเลือนลาง ความปรารถนาที่จะกลับยากที่จะเก็บรวมไว้ ถอนใจให้กับการเดินทางปีแล้วปีเล่า เหตุใดต้องทนทุกข์กับการอยู่ที่อื่นอันยาวนาน นึกถึงหญิงงามบนศาลาที่เฝ้าน้ำมองออกไป หลายครั้งที่เข้าใจผิดคิดว่าเป็นเรือของคนรักกลับมา รู้ได้เช่นไรว่าข้าขึ้นฝั่งระเบียบ กำลังเป็นทุกข์กังวลใจอย่างแสนสาหัส

หลิวหย่ง เป็นกวีที่มีชีวิตอยู่ในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ เกิดมาในครอบครัวบัณฑิตที่มีความเชื่อถือในลัทธิขงจื้ออย่างแน่วแน่ ทำให้ตั้งแต่เด็ก

เขาได้รับการปลูกฝังทั้งแนวคิดและความรู้ในลัทธิขงจื๊อ เมื่อเป็นหนุ่มเขาจึงตัดสินใจออกเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้และสอบเข้ารับราชการ แต่ก็ต้องผิดหวังเรื่อยมา เขาเดินทางไปถึงเมืองหลวงและได้หลงใหลอยู่กับความรุ่งเรืองและงดงามของเมืองหลวงและมีเพื่อนเป็นหญิงคณิกาจำนวนมาก ดังนั้นเขาจึงเข้าใจในชีวิตของหญิงสาวพวกนี้

บทประพันธ์นี้ ประพันธ์ขึ้นเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกอ้างว้าง เดียวดาย และคิดถึงบ้านของกวียามที่ต้องเดินทางไปตามที่ต่างๆ บทแรกพูดถึงบรรยากาศและทิวทัศน์ในฤดูใบไม้ร่วง สายฝน ดอกไม้ ใบไม้ ลมหนาว ล้วนเพิ่มความรู้สึกหงอยเหงาและอ้างว้าง ความงามของธรรมชาติเลือนหายไป มีเพียงแม่น้ำฉางเจียงที่ไหลไปไม่หยุดเท่านั้น แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศที่ทุกอย่างหยุดนิ่ง มีเพียงสายน้ำที่เคลื่อนไหว เปรียบได้กับเวลาที่ไหลเลื่อนไปไม่หยุดนิ่งหรือเปลี่ยนแปลงเฉกเช่นธรรมชาติอื่นๆ กวีนำมาเปรียบเทียบกับชีวิตของตนที่เปลี่ยนผันเรื่อยไปไม่หวนกลับ บทที่สองบรรยายถึงความรู้สึกของกวียามเมื่อต้องเดินทางจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง ถอนใจให้กับการเดินทางปีแล้วปีเล่า เหตุใดต้องทนทุกข์กับการอยู่ที่อื่นอันยาวนาน กวีรู้สึกสับสนต่อการเดินทางของตนว่าทำไปเพื่ออะไรกันแน่ การเดินทางของตนนอกจากจะสร้างความโศกเศร้าให้แก่ตนเองแล้ว ยังสร้างความโศกเศร้าต่อคนที่เขารักที่เฝ้ารอเขาอยู่เช่นกัน กวีใช้หญิงคนหนึ่งที่มาขึ้นคอยคนรักแสดงถึงความรู้สึกคิดถึงหญิงคนรักของตัวเอง กวีนิพนธ์บทนี้ จึงมีลักษณะเป็นการตั้งคำถามถึงความจำเป็นหรือความสำคัญของการเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้ของตน

สรุป

จากการศึกษาพบว่า การเดินทาง ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางตามหน้าที่อันนำไปสู่ความรู้เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของตน หรือการเดินทางเพื่อใช้

อดีตและธรรมชาติมาเป็นบทเรียนและแบบอย่างอันนำไปสู่การกล่อมเกลادن
นั้น คือวิธีหรือกระบวนการหนึ่งอันนำไปสู่การแสวงหาความรู้อันยิ่งใหญ่

คำว่าความรู้อันยิ่งใหญ่ในที่นี้หมายถึง ความรู้ตามคัมภีร์ ตำเสวีย
(《大学》Dà xué) เป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงกระบวนการของการศึกษาหา
ความรู้ ปรากฏขึ้นครั้งแรกในคัมภีร์ หลี่จี้ (《礼记》Lǐ jì) คัมภีร์ที่สำคัญ
ของลัทธิขงจื๊อ โดยเป็นเพียงบทบทหนึ่งในคัมภีร์หลี่จี้ ต่อมาในสมัยราชวงศ์
ซ่ง จูซีผู้นำและปราชญ์สำคัญของลัทธิขงจื๊อใหม่ ได้จัดให้ตำเสวียกลายเป็น
คัมภีร์สำคัญ ใน 4 ของลัทธิขงจื๊อใหม่ (《四书集注》Sì shū jí zhù)
อันได้แก่ หลุนอวี่ (《论语》Lún yǔ) จงยง (《中庸》Zhōng yōng) และ
เมิ่งจื่อ (《孟子》Mèng zǐ) และเป็นคัมภีร์สำคัญในการสอนเข้ารับราชการ
เนื้อหาสำคัญคือ 3 หลัก 8 เป้าหมาย (三纲八目 sān gāng bā mù) 3 หลัก
ได้แก่ กระจ่างคุณธรรม (明明德 míng míng dé) ประชาใหม่ (亲民 qīn
mín) บรรลุถึงประเสริฐสูงสุด (止于至善 zhǐ yú zhì shàn) ส่วน 8
เป้าหมาย ได้แก่ ก่อแท้สรรพสิ่ง (格物 gé wù) เพิ่มพูนความรู้ (致知 zhì
zhī) จรงใจ (诚意 chéng yì) ซื่อตรง (正心 zhèng xīn) กล่อมเกลادن
(修身 xiū shēn) จัดระเบียบบ้าน (齐家 qí jiā) ปกครองชาติ (治国
zhì guó) และสานติได้ห้ำ (平天下 píng tiān xià) (皮兰娇, 2006:
49) โดยมี กล่อมเกลادن เป็นหัวใจสำคัญ กล่าวคือ มนุษย์จำเป็นต้องศึกษา
หาความรู้ เชื่อมมันศรัทธาในคุณธรรมเพื่อนำไปสู่การกล่อมเกลادن เมื่อมนุษย์
กล่อมเกลادنจนกลายเป็นผู้พร้อม ไปด้วยคุณธรรมและความดีงามแล้ว
มนุษย์ก็จะสามารถไปจัดระเบียบบ้าน ปกครองประเทศและทำให้ได้ห้ำสงบ
สุขได้ในที่สุด (王杰, 2001: 68)

ตามบริบททางประวัติศาสตร์ ชนชั้นที่สามารถเดินทางไปยังที่ต่างๆ ได้ ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นผู้ปกครอง ชนชั้นขุนนางและชนชั้นปัญญาชน เนื่องจากในการเดินทางจำเป็นต้องมีใบอนุญาตเดินทางที่ออกโดยทางการ หรือมีตราคำสั่งไปปฏิบัติราชการของจักรพรรดิ การเดินทางของชาวบ้านทั่วไปจึงเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้ คัมภีร์ตำเสวีย ยังเป็นคัมภีร์ที่ใช้ในการสอบเข้ารับราชการและเป็นคัมภีร์สำคัญในการศึกษาหาความรู้ของเหล่าปัญญาชน ดังนั้น แนวคิดที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ดังกล่าวจึงกลายมาเป็นวาทกรรมในการประกอบสร้างความจริงขึ้นในรูปลักษณะของความรู้ มนุษย์ในสังคมจึงยินยอมและพยายามจัดการกับตัวเองตามความจริง(ที่ถูกสร้างขึ้น)ในสังคม โดยมีได้มีอำนาจใดเข้ามาบังคับ(อย่างชัดเจน) การสยบยอมและยินดีจัดการกับตัวเองด้วยตนเองนี้มีได้เกิดขึ้นเพียงแต่เฉพาะในเรื่องที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรมเท่านั้น หากได้แผ่ขยายครอบคลุมไปถึงความรู้สึกและความปรารถนาที่เป็นนามธรรมภายในจิตใจอีกด้วย (Foucault, 1984: 39 - 42) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การเดินทางเพื่อการแสวงหาความรู้อันยิ่งใหญ่ที่สุดแล้ว เป้าหมายไม่ใช่เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับตนเอง หากแต่เป็นการเดินทางเพื่อกล่อมเกลادنเพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่การจัดระเบียบสังคมและรับใช้อุดมการณ์รัฐ อันจะนำไปสู่การปกครองที่ดีและการเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองที่ดีด้วยเช่นกัน

บรรณานุกรม

หลุนอี้ว : ขงจื้อสนทนา (The analects of confucius). แปลโดย
สุวรรณ สภาอานันท์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2551.

Foucault, M. The history of sexuality: an introduction.
Trans. Robert Hurley. Harmondsworth: Penguin,
1984.

樊友猛 张小妮 王曰美. 孔子旅游思想: 研究述评与再审视.
旅游学刊. 2008 年第 12 期.

皮兰娇. 论大学的道德修养体系. 河北青年管理干部学院学报.
2006 年第 2 期.

王杰. 大学之道: 构建以“三纲八目”为核心的道德修养体系.
中国文化研究. 2001 年秋之卷.

徐宗元. 孔子思想与旅游文化. 山东大学学报. 1995 年第 4 期.

许渊冲. 宋词三百首. 北京: 中国对外翻译出版公司, 2006.

许渊冲. 唐宋词一百首. 台北: 台湾商务印书馆, 2001.

庄东泉. 儒家思想与旅游文化. 江西广播电视大学学报.
2004 年第 1 期.

ABSTRACT**The Travel to Search for the Great Learning
in Ci Poetry of the Song Dynasty**

Puriwan Waranusast

Chinese culture believes that travel is a process of learning. Travel also played an important role in Song society, due to its distinctive administrative organization. This kind of travel can be categorized into travel by duty, and travel by voluntary. Travel by duty shows two ideas which are the mandate of heaven (tian ming) and the policy of benevolence (ren zheng). Travel by voluntary can be divided into two groups, which are learning from the past and learning from the nature. All kinds of travel leads to self-cultivation which aims to serve state ideology. This conforms to the goal of the book **Da Xue**, which focuses on social organization.

Keywords: *travel, Ci poetry, Song dynasty, Da Xue*